

Ks. dr hab. em. prof. UAM Bernard Kołodziej TChr
ul. Panny Marii 4
61-108 Poznań
e-mail: bkolodziej@chrystusowcy.pl
tel: 606 515 616

RECENZJA

OCENA ROZPRAWY HABILITACYJNEJ ORAZ DOROBKU NAUKOWEGO

Ks. dra Rafała Śpiewaka

1. Życiorys naukowy habilitanta i działalność dydaktyczna.

Ks. dr Rafał Śpiewak (ur. 1973), adiunkt w Katedrze Dziennikarstwa Ekonomicznego i Nowych Mediów, a od 2021 r. adiunkt w Katedrze Badań Rynkowych i Marketingowych Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach.

Urodził się 4 kwietnia 1973 roku w Siemianowicach Śląskich, jako syn Czesława i Heleny z d. Lachowicz. Ojciec był geodetą-projektantem, a matka nauczycielem. W 1980 r. rozpoczął naukę w Szkole Podstawowej nr 6 w Siemianowicach Śl. Od IV klasy naukę kontynuował w klasie eksperymentalnej o profilu humanistycznym, utworzonej przy II Liceum Ogólnokształcącym im. Jana Matejki w Siemianowicach Śl. Po jego ukończeniu i egzaminie maturalnym w 1992 r. wstąpił do Wyższego Seminarium Duchownego w Katowicach, podejmując studia filozoficzno-teologiczne. W 1998 r. ukończył studia, broniąc pracę magisterską na Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie pt. „Logiczna teoria pytań K. Ajdukiewicza, a fenomenologiczna teoria pytań R. Ingardena”, pod kierunkiem ks. prof. dr. hab. Mieczysława Bombika z ATK w Warszawie. W tym samym 1998 roku przyjął święcenia kapłańskie, a następnie został skierowany do duszpasterskiej pracy parafialnej w parafii pw. św. Marii Magdaleny w Tychach.

W 1999 r. podjął studia podyplomowe na ATK w Warszawie, które ukończył w 2002 r. na nowoutworzonym Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, uzyskując licencjat kanoniczny z teologii. Od 2003 r. był wikariuszem w parafii pw. N.S. Maryi w Rybniku-Głożynach. Od tegoż czasu rozpoczął pracę dydaktyczną, kontynuując dalej badania naukowe. W 2002 r. prowadził wykłady zleczone z zakresu „Etyki dla inżynierów” na Politechnice Śląskiej, na Wydziale Budownictwa w Rybniku. Podjął również wykłady zleczone z zakresu: historii gospodarczej, logiki i etyki w zarządzaniu na Wydziale Finansów i Ubezpieczenia Uniwersytetu Ekonomicznego im. K. Adamieckiego w Katowicach. Prowadził także wykłady monograficzne: „Relacje Państwo-Kościół” oraz „Zagrożenia

cywilizacyjne XXI wieku” w Wyższej Szkole Humanistyczno-Ekonomicznej, Wydział Zamiejscowy w Wodzisławiu Śląskim.

Rozpoczęte w 2001 r. studia doktoranckie na Wydziale Historii Kościoła Powszechnego, Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie, ukończył w 2005 r. broniąc pracę doktorską pt. „Gazeta Katolicka. Pismo duchowieństwa i ludu polskiego na Śląsku w latach 1896-1910. Studium historyczno-doktrynalne”, uzyskując stopień: doktora Nauk Humanistycznych z Zakresu Historii. W 2006 r. został przez abpa katowickiego Damiana Zimonia mianowany duszpasterzem akademickim w Rybniku.

W 2011 r. został zatrudniony na pół etatu na stanowisku adiunkta w Katedrze Dziennikarstwa Ekonomicznego i Nowych Mediów na Wydziale Informatyki i Komunikacji Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach. W 2014 r. został zatrudniony jako pracownik naukowo-dydaktyczny, na pełnym etacie adiunkta, na Wydziale Informatyki i Komunikacji tegoż uniwersytetu. Pracował w Katedrze Dziennikarstwa Ekonomicznego i Nowych Mediów, a po likwidacji tej pracuje na pełnym etacie w Katedrze Badań Rynkowych i Marketingowych.

Podkreślić należy aktywną i ożywioną działalność ks. dra Rafała Śpiewaka na polu naukowym, gdyż pełniąc wyżej wymienione funkcje, brał udział w organizacji sympozjów, sesji i konferencji naukowych, publikował artykuły w pracach zbiorowych oraz czasopismach.

2. Dorobek naukowy.

Przed omówieniem i recenzją rozprawy habilitacyjnej należy przedstawić i ocenić całość dorobku naukowego habilitanta ks. dra Rafała Śpiewaka.

Szerokie zainteresowanie habilitanta Rafała Śpiewaka, jego znajomość historii Śląska oraz dorobek naukowy wpisują się w badania dziejów czasopiśmiennictwa polskiego na Śląsku, a zwłaszcza na Górnym Śląsku, poczynając od odrodzenia się polskiego na Śląsku w XIX w.

Śląsk, to jedna z pierwszych dzielnic państwowotwórczych (obok Wielkopolski, Małopolski, Mazowsza i Pomorza) państwa polskiego. Trzeba nam sięgnąć po zachowane mapy z tamtego czasu, aby poznać etniczny zasięg poszczególnych regionów Polski, w tym także Śląska. Wielu bowiem, nawet współczesnych historyków, myli się i inaczej interpretuje etniczne oraz historyczne granice, które zmieniane były z racji często politycznych.

Na dzieje Śląska, wielki wpływ miał pokój polsko-czeski zawarty w 1348 roku, przez cesarza Karola Luksemburczyka z królem Kazimierzem Wielkim, który zrezygnował z praw do Śląska, pozostającego jednak w dynastii książąt piastowskich. Doprowadziło to do wzajemnego przenikania kulturowego i ludnościowego na Śląsku oraz tworzyło swoisty klimat we wszystkich dziedzinach życia. Dlatego też z całą świadomością możemy mówić o bogactwie i zróżnicowaniu wyznaniowym, gospodarczym, kulturowym, a także i językowym całego Śląska.

Wielkie znaczenie dla historii Polski i Śląska posiadała zmiana opcji politycznej nowej dynastii Jagiellonów – zwłaszcza po unii polsko-litewskiej, co doprowadziło do odwrócenia się od Zachodu i Śląska oraz utraty tej najstarszej zachodniej dzielnicy Polski, a zwrócenie się na Wschód z całą ekspansją państwową i kulturową.

Śląsk w tym czasie rozbity był na wiele państw i księstw, generalnie zhołdowanym państwu habsburskiemu (do którego należała jedna trzecia ówczesnej Europy), mimo wojen np. trzydziestoletniej i innych do których był wciągany – cieszył się względną swobodą i autonomią oraz rządził się swoimi prawami.

Po dwóch wojnach śląskich oraz wojny siedmioletniej (1756-1763) Austrii z Prusami, Śląsk przeszedł pod panowanie Prus i państwa niemieckiego. Wtedy zaczęła się też germanizacja ziem śląskich. Jedynie Śląsk Cieszyński oraz całe tzw. zwane później Zaolzie, pozostawało pod władzą Austrii Habsburgów.

Mówiąc o przynależności kościelnej Śląska, to trzeba dodać, że należał on do diecezji wrocławskiej, a ta, mimo iż była poza państwem polskim należała, aż do rozbiorów do metropolii w Gnieźnie. Wschodnia część Śląska, tzw. Górny Śląsk w wielkiej części, należały do początku XIX wieku do diecezji krakowskiej oraz do metropolii w Gnieźnie.

Po Kongresie Wiedeńskim tworzone było tzw. nowy porządek w Europie, a później rozpoczął się wielki, niespotykany w dziejach, rozwój gospodarczy i przemysłowy we wszystkich dziedzinach życia tzw. wiek pary i elektryczności. Górny Śląsk z racji na swoje bogactwa naturalne, zwłaszcza węgla i metali stał się jednym z największych ośrodków przemysłowych Europy. Wtedy też zaczęły powstawać nowe osiedla i miasta przemysłowe, rozpoczęła się nowa wędrówka ludzi za chlebem i pracą, której tam nie brakowało.

W ślad za ekspansją przemysłową i gospodarczą nastąpił wielki rozwój osiedli robotniczych, w ślad za czym powstawały nowe wielkie aglomeracje miejskie. Na tym terenie inwestował nowy, najczęściej niemiecki kapitał, a ludność miejscowa oraz przyjezdna tworzyła nowy konglomerat ludzki, tworząc tzw. śląski przemysłowy proletariatus.

Wtedy też, wraz z postępującą akcją germanizacyjną na Górnym Śląsku, coraz bardziej zaczęła budzić się polska świadomość narodowa – odwoływanie się do wspólnych polskich korzeni państwowych oraz religijnych. Powstawało czasopiśmiennictwo w języku polskim, a drukarnia Karola Miarki w Mikołowie drukowała w wielkich nakładach książki i wydawnictwa polsko-języczne, poczynając od Żywotów Świętych, książeczek do nabożeństw, kalendarzy oraz literatury polskiej, które następnie rozchodziły się na Śląsku, innych ziemiach polskich oraz po całym świecie. Druki te, oraz inne polskojęzyczne wydawnictwa odegrały wielką rolę w zachowaniu i odrodzeniu się polskości na Śląsku, a także i podtrzymywały ducha polskiego wśród polskich emigrantów.

Po zakończeniu I wojny światowej, właśnie polska świadomość narodowa była przyczyną, że po odrodzeniu się państwa polskiego w 1918 roku, Ślązacy sami chcieli zdecydować o polskiej przynależności państwowej. Dlatego w rok później, 16 sierpnia 1919 wybuchło I powstanie śląskie, niestety bez większych rezultatów. W następnym roku 1920, 19 sierpnia wybuchło II powstanie śląskie. Po nieudanym i niekorzystnym plebiscycie na Śląsku, 2 maja 1921 r. wybuchło III powstanie śląskie. Po tych powstaniach 20 października zdecydowano na forum Rady Ligi Narodów o podziale Górnego Śląska na Śląsk polski i niemiecki.

Rada Ligi Narodów zdecydowała wtedy też, że część Górnego Śląska, weszła 15 maja 1922 r. w skład Państwa Polskiego na specjalnych prawach, gwarantowanych Konwencją Genewską. Była to stosunkowo duża autonomia i odrębność prawna oraz gospodarcza z własnym Sejmem Śląskim oraz szkolnictwem.

Wojsko polskie weszło na Śląsk 20 czerwca 1922 r. pod dowództwem gen. broni Stanisława Szeptyckiego. Na granicznym moście na rzece Przemszy w Szopienicach witał ich delegat kard. A. Bertrama z Wrocławia na czas śląskiego plebiscytu, proboszcz tyski ks. Jan Kapica. Mówił wtedy: „...*Dziś raduje się cała Polska, dziś cieszy się Górny Śląsk, dziś bowiem wita Śląsk Polskę, a Polska wita Śląsk... Witając Polskę, witamy Ciebie Biały Orle! Wzbij się wysoko nad ziemię śląską, nad jej miasta, nad jej wioski. Tyś symbolem wolności i sławy, symbolem ideałów narodowych... Śląsk przynosi swej Ojczyźnie hojne dary w ofierze, boć nasza ziemia bogata w skarby na ziemi i w niebie... lud katolicki i duchowieństwo będą zawsze najpewniejszą i najsilniejszą podporą Ojczyzny...*”.

Język polski w XIX wiekowych czasach germanizacyjnych pozostawał głównie w domach rodzinnych, zwyczajach, kościele, w stowarzyszeniach oraz chórach. Stał wielki –

nie spotykane na innych ziemiach polskich, rozśpiewanie ludu śląskiego oraz bogactwo powstających pieśni kościelnych i ludowych, które weszły następnie do skarbca polskiego śpiewu. Dodatkowo wielką siłą duchowieństwa śląskiego był fakt, iż rekrutowało się ono głównie również z śląskiej, głównie robotniczej i rolniczej ludności, co tworzyło i nadal tworzy wielką więź społeczną.

7 listopada 1922 roku papież Pius XI mianował salezjanina ks. Augusta Hlonda Administratorem Apostolskim Górnego Śląska, a już 17 grudnia nowy Administrator skierował do wiernych śląskich pierwszy list pasterski. Przedstawiając się zawarł w nim główne zadania duszpasterskie: „... *Jestem wam może nieznanym, ale nie jestem wam obcym. Na równi z wami jako dziecko śląskiej ziemi, przybywam do was jako ziomek i brat wasz.. Przychodzę do was z jasnym i ustalonym programem...*”. Sytuacja duszpasterska jaką zastał ks. August Hlond w tworzącej się nowej administraturze apostolskiej nie napawała optymizmem. Hlond, wielki wychowawca młodzieży doskonale rozumiał, że droga do odrodzenia narodowego i moralnego na Śląsku należy do młodzieży, oraz integracji społecznej, głównie poprzez odrodzenie języka polskiego i polskiej prasy.

Doświadczenie uzyskane przy redagowaniu czasopisma salezjańskiego i jego wpływu na społeczeństwo, zaowocowało założeniem w 1923 roku „Gościa Niedzielnego” katolickiego tygodnika na Śląsku, który podejmował na bieżąco aktualne problemy społeczne oraz przyczyniał się do katolickiego wychowywania społeczeństwa po latach germanizacji.

Zainteresowanie habilitanta w badaniach naukowych, skupiło się głównie na wielkiej roli wychowawczej, jaką jest polskie piśmiennictwo na Śląsku, a w obecnym czasie aksjologia mediów i znaczenie ich w życiu społecznym oraz w obszarze etyki dziennikarskiej. Pomocą mu była w tych badaniach funkcja duszpasterza akademickiego, a zwłaszcza komunikacja ze studentami, organizacjami kościelnymi oraz zainteresowania młodego społeczeństwa nowymi technologiami medialnymi.

Po obronie pracy magisterskiej, licencjackiej i doktorskiej swoje zainteresowania naukowe realizował w Politechnice Śląskiej, Uniwersytecie Śląskim, Śląskim Uniwersytecie Medycznym oraz w Uniwersytecie Ekonomicznym w Katowicach. Współpracował w ramach współpracy partnerskiej z Uniwersytetem św. Cyryla i Metodego w Trnawie na Słowacji. Podkreślić należy dobry kontakt habilitanta z władzami uczelni, kadrą profesorską oraz ze studentami. Prowadził również wykłady dla młodzieży na różnych szczeblach edukacji.

Dorobek naukowy obejmuje prace i monografie autorskie, współautorskie, ponadto szereg artykułów publikowanych w czasopismach naukowych krajowych i zagranicznych.

Habilitant w latach 2015-2022, brał udział w ośmiu projektach badawczych prowadzonych przez Katedry Dziennikarstwa Ekonomicznego i Nowych Mediów oraz Badań Rynkowych i Marketingowych.

Dodać trzeba też, że w wśród zainteresowań habilitanta jest jeszcze sztuka i malarstwo, czego owocem są wydane trzy tomiki poezji i malarstwa.

Cały naukowy publicystyczny dorobek obejmuje:

1. Monografie autorskie i współautorskie:
 - a/ *Gazeta Katolicka, Pismo Duchowieństwa i ludu polskiego na Śląsku w latach 1896-1910*, studium historyczno-doktrynalne. Wyd. PAT w Krakowie 2006.
 - b/ *Kryzys w rodzinie czy rodzina w kryzysie? Społeczno-moralne problemy współczesnej rodziny*. Pszów 2014.

c/ *W świecie aksjologii, polityki i kultury. Studenci wobec mediów (na podstawie badań empirycznych)*, Wyd. UE w Katowicach 2018.

d/ *Polskość w narracjach medialnych z perspektywy Górnego Śląska*. Wyd. UE Katowice 2019.

2. Artykuły w monografiach zbiorowych i czasopismach naukowych:

Ponad dwadzieścia recenzowanych artykułów naukowych publikowanych w uniwersyteckich periodykach zbiorowych oraz monografiach publikowanych w kraju i zagranicą. W tym w czasopismach naukowych wysoko punktowanych. Artykuły polsko- i angielsko-języczne, m.in. w: „Dylematy Egzystencjalne”, „European Journal of Science and Theology”, IPN, „Łódzkie Studia Teologiczne”, „Studia Philosophiae Christianae”, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne”,

3. Pozostałe publikacje:

a/ artykuły popularno-naukowe publikowane w czasopismach: „Gazeta Rybnicka”, „Gość Niedzielny”, „Nowiny”, „Tygodnik Rybnicki”, „Dziennik Zachodni”.

b/ publikacje autorskie z zakresu sztuki i malarstwa, trzy tomiki: „Szukam dawnych łąz”, „Ślady” i „Trwanie”.

c/ prelegent w krajowych audycjach radiowych.

Wszystkie powyższe artykuły naukowe i popularno-naukowe grupują się w następujących kręgach tematycznych: historia, dzieje czasopiśmiennictwa – zwłaszcza na Śląsku, historia społecznego przekazu, edukacja medialna, środków masowego przekazu, media w procesach integracji europejskiej oraz szeroko pojętej edukacji medialnej.

Artykuły prezentują wysoki poziom merytoryczny, godny zauważenia jest również fakt publikacji w języku angielskim.

3. Rozprawa habilitacyjna.

Uwieńczeniem studiów oraz działalności naukowej i dydaktycznej dra Rafała Śpiewaka na tym etapie rozwoju, jest przygotowanie rozprawy habilitacyjnej pt. *Spółczesność, Naród, Państwo, na łamach „Gościa Niedzielnego” (1923-1939)*. Praca ta została wydrukowana przez Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach w 2022 r. ss. 519.

A/ Temat i problematyka rozprawy

Pokój zawarty po zakończeniu I wojny światowej, zaowocował m.in. odrodzeniu się w 1918 roku państwa polskiego. Po powstaniach śląskich i plebiscycie, a następnie majowej konwencji genewskiej, na której postanowiono o podziale Górnego Śląska, 16 lipca 1922 roku, został podpisany w Katowicach Akt Objęcia Górnego Śląska przez Polskę. W skład utworzonego Autonomicznego Województwa Śląskiego, weszła południowo-wschodnia część Górnego Śląska. Górny Śląk pod względem kościelnym należał do diecezji wrocławskiej. Po akcie przyłączenia tego terenu do Polski, został on wydzielony z diecezji wrocławskiej, a Stolica Apostolska utworzyła tam tzw. Administrację Apostolską. Na Administratora Apostolskiego został powołany ks. August Hlond. Rodowity Ślązak pochodzący spod

Mysłowic, który dobrze znał specyfikę społeczno-kulturową śląskiego regionu. Wychowany został w turyńskim zgromadzeniu salezjańskim oraz na rzymskich studiach, poznał wszystkie nowe trendy wchodzące w odradzający się powojenny świat.

Tworzenie nowych struktur kościelnych i integracja po powrocie do państwa polskiego, związana była nieodłącznie m.in. z utworzeniem nowych i skutecznych środków masowego przekazu. Do nich należało utworzenie przez Administratora Apostolskiego ks. Augusta Hlonda, już w 1923 roku czasopisma „Gość Niedzielny”. Był to organ prasowy nowej części Kościoła polskiego na Śląsku który miał służyć w ożywieniu polskiego życia religijnego oraz kształtowaniu polskiej świadomości narodowej i postaw obywatelskich.

Na pierwszego redaktora czasopisma Hlond powołał też rodowitego Ślązaka ks. Teodora Kubinę, który po święceniach kapłańskich we Wrocławiu i studiach rzymskich pracował w parafiach śląskich, na Pomorzu Zachodnim oraz w Berlinie. Po nim redaktorem naczelnym czasopisma został minowany ks. Józef Gawlina, również Ślązak, który studia ukończył wraz z doktoratem we Wrocławiu. Były to bardzo dobre nominacje Administratora Apostolskiego Augusta Hlonda, a doświadczenie zdobyte przez pierwszych redaktorów „Gościa Niedzielnego” wydało później dobre owoce.

Po zawartym Konkordacie w 1925 roku, została utworzona nowa struktura diecezjalna na ziemiach polskich i powstały m.in. diecezja śląska w Katowicach, z pierwszym biskupem ks. Augustem Hlondem oraz diecezja w Częstochowie z pierwszym biskupem ks. Teodorem Kubiną. W dwa lata później, pierwszy biskup śląski August Hlond został mianowany arcybiskupem Gniezna i Poznania i Prymasem Polski. Ks. Józef Gawlina zorganizował w Warszawie pierwszą po wojnie Katolicką Agencję Prasową, a później został biskupem połowym oraz opiekunem emigracji polskiej.

Periodyk „Gość Niedzielny”, jest jedynym czasopismem diecezjalnym, który od założenia w 1923 roku, wychodzi bez przerwy do dziś (za wyjątkiem lat okupacji w czasie II wojny światowej). Jego wysoki nakład jest dostępny w zasięgu ogólnopolskim i drukowany jest także z mutacjami dla innych diecezji.

B/ Przedmiot i tytuł rozprawy

Wybór tematu rozprawy habilitacyjnej dokonany przez ks. dr. Rafała Śpiewaka został więc podyktowany przedstawieniem problemów życia narodowego i społecznego na Górnym Śląsku, odzwierciedlonego w periodyku jakim było czasopismo „Gość Niedzielny”, w latach od jego założenia w 1923 roku, do wybuchu II wojny światowej.

Autor słusznie zauważa, iż jego zainteresowanie tym periodykiem, chce wszystkie uzupełnić dotychczasowe badania oraz przyczynić się do lepszego poznania prasy katolickiej wychodzącej w II Rzeczypospolitej.

Temat rozprawy habilitacyjnej i jej zakres czasowy był na pewno szeroko i rzeczowo dyskutowany na Radzie Naukowej w Katedrze Dziennikarstwa Ekonomicznego i Nowych Mediów, w Katedrze Badań Rynkowych i Marketingowych Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach.

Cezura czasowa obejmuje okres od powstania czasopisma „Gość Niedzielny” do wybuchu II wojny światowej. Habilitant wystarczająco uzasadnia we wstępie do rozprawy przyczyny podjęcia się opracowania tegoż tematu oraz jego granic czasowych.

C/ Prezentacja układu rozprawy habilitacyjnej.

Rozprawa habilitacyjna z oczywistych względów, jako praca powstała w określonych ramach czasowych, posiada strukturę chronologiczną, zachowując jednak układ rzeczowy, w

którym Autor starał się być do końca konsekwentny. Dlatego też zastosował metodę historyczną oraz analityczną, starając się uwzględnić szerszy kontekst społeczny.

W zebranej bibliografii Autor wykorzystał, jako bazę źródłową, bogatą literaturę podmiotu, która podzielił na:

1. Dokumenty Kościoła, 14 dokumentów poczynając od Leona XIII do Piusa XI.
2. Źródła prasowe, zaprezentowane alfabetycznie, a zawierające kilkaset przeanalizowanych przez autora artykułów publikowanych na łamach „Gościa Niedzielnego” oraz jego dodatku pt. „Front Katolicki”. (s. 483-499.)
3. Źródła publikacji zwartych.
4. Źródła internetowe.
5. Literatura przedmiotu, jest to obszerna bibliografia zawarta w książkach, artykułów pracach zbiorowych i czasopismach. (s. 501-518).

Pracę uzupełniają oraz ubogacają dodane w zawartości rozprawy 13 fotografie oraz 2 tabele zawierające spis redaktorów naczelnych oraz zmiany jakie następowały w szacie graficznej „Gościa Niedzielnego” w okresie międzywojennym.

D/ Wartość rozprawy.

Rozprawę habilitacyjną ks. dr. Rafała Śpiewaka przedstawioną w sześciu zasadniczych i rzeczowych rozdziałach, należy uznać za pracę wartościową z następujących względów:

Jest to pierwsza, całościowa praca naukowa przedstawiająca wszystkie problemy religijne i społeczne poruszane na łamach głównego kościelnego organu prasowego na Górnym Śląsku, jakim był „Gość Niedzielny”. Sama nazwa czasopisma wskazuje, że jest to periodyk, który przychodzi do domów śląskich w czasie odpoczynku po cało-tygodniowej ciężkiej pracy, zwłaszcza górniczo-hutniczej, jako z wielką radością oczekiwany gość.

W pierwszym rozdziale zatytułowanym: Kontekst społeczno-polityczny „Gościa Niedzielnego” (1923-1939), Autor przedstawia w trzech rozbudowanych paragrafach. W pierwszym paragrafie zatytułowanym: Sytuacja II Rzeczypospolitej omawia sytuację II Rzeczypospolitej po odzyskaniu niepodległości. Problem przedstawia w czterech punktach: w pierwszym zagrożenia wewnętrzne i zewnętrzne, w drugim powrót Górnego Śląska do Polski, w trzecim: województwo śląskie w odrodzonym państwie - nadzieje i rozczarowania oraz znaczenie Górnego Śląska w II Rzeczypospolitej. Drugi paragraf zatytułowany: Sytuacja Kościoła Katolickiego w Polsce w okresie międzywojennym zawiera dwa punkty: kształtowanie się relacji państwo-Kościół, oraz przedstawia motywy prasy kościelnej w okresie międzywojennym. Trzeci paragraf zatytułowany: „Gość Niedzielny” odpowiedzią na potrzeby lokalnego Kościoła zawiera trzy punkty: prezentuje genezę profilu religijno-społecznego, założenia programowe i misja oraz w trzecim punkcie: redakcję i stronę edytorską „Gościa Niedzielnego”, ss. 67.

Uwaga krytyczna: czy w drugim paragrafie w pierwszym punkcie nie powinno się pisać; **Kształtowanie się relacji Państwo-Kościół?**

W drugim rozdziale zatytułowanym: **Wizja relacji państwo-Kościół kreowana w „Gościu Niedzielnym” (1923-1939)**, Habilitant w ośmiu paragrafach prezentuje następujące problemy: **Kościół katolicki sprzymierzeńcem czy zagrożeniem państwa?; Papiestwo rękojmnią silnej i bezpiecznej Polski; „Nie” dla marginalizacji Kościoła w państwie; Odnowiony katolicyzm moralny fundamentem państw; Prawdziwe i fałszywe pojęcie demokracji; Pietyzm wobec ojczyzny i narodu; Współdziałanie Kościoła z państwem – kwestia Zaolzia; Troska o państwo w obliczu wojny**, ss.92.

Trzeci rozdział zatytułowany: **Zagrożenia światopoglądowe i społeczne ukazwane na łamach „Gościa Niedzielnego” (1923-1939)**, są przedstawione w również ośmiu paragrafach prezentujące następujące treści: **Katolicyzm w obronie racjonalizmu; Demaskowanie bolszewizmu; Krytyka bezdusznego kapitalizmu; Obrona przed ateizacją kultury; Bolszewizm i narodowy socjalizm – dwie wersje marksizmu; Masoneria – tajny wróg Kościoła i państwa; W trosce o kondycje moralna narodu; Katolicyzm zaangażowany warunkiem odnowy społeczeństwa**, ss.97.

W czwartym rozdziale zatytułowanym: **Troska o rodzinę i wychowanie młodego pokolenia na kartach „Gościa Niedzielnego” (1923-1939)**, autor prezentuje w czterech paragrafach: **Moralna kondycja rodziny warunkiem silnego państwa; Symbioza rodziny i szkoły; Media – moralność – wychowanie; Wychowawcza rola katolickich stowarzyszeń młodzieżowych**, ss. 44.

W piątym rozdziale zatytułowanym: **Zagadnienie mniejszości żydowskiej w Polsce w świetle wypowiedzi w „Gościu Niedzielnym” (1923-1939)**, Autor przedstawia w trzech paragrafach: **Pomiędzy antyjudaizmem i antysemityzmem; Motywy krytyki Żydów; niesprawiedliwy antysemityzm czy usprawiedliwiona samoobrona?** ss.29.

Szósty rozdział zatytułowany: **Polskość Górnego Śląska i jego miejsce w II Rzeczypospolitej rozpatrywane na łamach „Gościa Niedzielnego” (1923-1939)**, został przedstawiony w trzech paragrafach: **Diecezja katowicka na polskim Śląsku; Promocja i kultywowanie dziedzictwa oraz Umacnianie polskiego patriotyzmu**, ss.26.

Wszystkie te problemy zostały ujęte w należyтым porządku rzeczowym. Jednak przy takim wielkim nagromadzeniu faktograficznym trudno się ustrzec od powtarzania myśli i powracania do poruszonych już zagadnień.

Bardzo cenne w tym opracowaniu są zawarte wstępy do poszczególnych rozdziałów, sumują one przedstawianie treści w kolejnych paragrafach.

W krótkim zakończeniu tej rozprawy Autor podjął jeszcze raz syntezę tegoż periodyku, jakim był „Gość Niedzielny”. Słuszne jest podkreślenie, iż funkcjonuje on w zasięgu ogólnopolskim i należy obok „Tygodnika Powszechnego” do najbardziej długowiecznych czasopism na przestrzeni prawie stu lat. Nakład „Gościa Niedzielnego” w 2019 roku osiągał 110 tysięcy egzemplarzy.

Obfita bibliografia zawarta jest na 35 stronach tej pracy. Cennym uzupełnieniem pracy są zawarte fotografie (13), poczynając od strony tytułowej pierwszego numeru „Gościa

Niedzielnego” oraz dwie tabele zawierające redaktorów naczelnych „Gościa Niedzielnego” i zmiany w szacie graficznej poszczególnych numerów.

Sumując omawianie tej rozprawy habilitacyjnej – trzeba też zwrócić uwagę na fakt, iż Autor tym opracowaniem włączył się: w setną rocznicę powstania „Gościa Niedzielnego”.

4. Uwagi, wątpliwości i zapytania.

Jak zawsze bywa, w każdej prawie pracy, zawsze znajduje się trochę uwag, pytań i niedomówień, które wymagają zastanowienia się, czy też wymagają poprawy przed kolejnymi publikacjami następných prac i artykułów dotyczących „Gościa Niedzielnego”.

Np. a/ Czy konieczne było powtarzanie w spisie treści w tytułach rozdziałów dodawanie do każdego z nich zwrotu: < „Gościa Niedzielnego” (1923-1939)>, przecież ten tytuł czasopisma został wyraźnie wyartykułowany w tytule rozprawy.

b/ praca jest obszerna, ale czy można było by się jeszcze dodać do niej indeks występujących nazwisk i miejscowości? Dla dalszych badaczy piśmiennictwa w okresie międzywojennym, taki indeks byłby wielką pomocą.

Autor tej rozbudowanej rozprawy (ss.520), można się domyślać, że w zamyśle miał jeszcze wiele wątków do zaprezentowania w tej pracy, które mogłyby być bardziej rozbudowane i poszerzone.

W tym opracowaniu rzetelnie jednak przedstawił dzieje przedwojennego katowickiego „Gościa Niedzielnego” oraz wszystkie problemy i zagadnienia, które były poruszane na jego łamach.

Wszystkie powyższe pytania i uwagi nie mają na celu pomniejszania dokonań Autora, ale stawiane są dla dalszego rzetelnego i czytelnego opracowywania tych minionych lat pracy na polu powstałej nowej diecezji górnośląskiej oraz jej integracji z odrodzonym państwem polskim.

5. Ogólna ocena rozprawy.

Krytyczny przegląd dorobku naukowego oraz rozprawy habilitacyjnej ks. dr. Rafała Śpiewaka pozwala stwierdzić, że Autor przedstawił dojrzałą, naukową pracę badawczą, opracowaną metodą analityczno-syntetyczną. Autor dobrze orientuje się w obfitym zebranym materiale źródłowym, opracowanym zgodnie z założeniami metodycznymi. Posługuje się dobrym językiem naukowym, znajomością języków obcych oraz rzetelną umiejętnością pisania pracy naukowej. Dotyczy to również wszystkich jego uprzednich prac i artykułów naukowych oraz popularno-naukowych.

6. Wniosek końcowy.

Biorąc pod uwagę charakter oraz jakość rozprawy habilitacyjnej, jak również całościową ocenę wszystkich innych publikacji, pism i działań składających się na dorobek naukowy ks. dr. Rafała Śpiewaka stwierdzam, że dorobek ten dowodzi jego wysokich

kwalifikacji jako przyszłego samodzielnego pracownika naukowego. Ks. dr Rafał Śpiewak powinien przysłużyć się polskiej nauce, zwłaszcza w dokumentowaniu i opracowywaniu wszystkich dokonań, jakie były i miały miejsce na polskim Śląsku, a które były prezentowane i drukowane w lokalnej prasie.

Na tej to podstawie stawiam wniosek o dopuszczenie ks. dra Rafała Śpiewaka do dalszych etapów przewodu habilitacyjnego.

Poznań, dnia 17 kwiecień 2023 r.